

VA VIATJAR EXPRESSAMENT A MÈXIC L'ANY 1954

Com Josep Tarradellas va ser elegit president

Josep Tarradellas, que va nomenar el desembre del 1977 el seu primer govern com a president, havia estat elegit per al càrrec vint-i-tres anys abans, a Mèxic. Una elecció que va ser polèmica i de la qual, encara ara, no es coneixen tots els detalls.

Jordi Fortuny

Nou de desembre del 1977. Fa deu anys es constituïa oficialment a Barcelona el primer govern de la Generalitat de Catalunya després de la guerra. El primer govern del president Tarradellas. Va ser un esdeveniment alhora històric i insòlit, perquè el govern que es constituïa era el primer d'un president que havia estat elegit vint-i-tres anys abans. Que havia tornat al seu país com a president, després de quasi quaranta anys de no poder-hi viure.

Tots els documents, tots els testimonis i totes les evidències que s'han co-

negut sobre l'elecció de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat a l'exili, l'any 1954, porten a la conclusió que era un fet històricament inevitable. I les fortes polèmiques que van precedir i van seguir aquella elecció, sense cap transcendència a l'interior del país, són a hores d'ara una anècdota que, de tota manera, han impedit que aquell episodi s'expliqui amb pèls i senyals.

En aquests moments queden molt poques persones amb vida que puguin explicar, no tota la veritat, sinó alguna de les peces del trencaclosques de l'elecció de Josep Tarradellas com a president. I encara, el pes dels anys ha debilitat la memòria d'alguns dels tes-

timonis més directes. Probablement només el mateix Josep Tarradellas pot explicar-ho tot. Una altra persona que també coneix informacions encara no divulgades és l'historiador Jaume Sobrequés, que abans del retorn de Tarradellas va col·laborar amb ell a Saint Martin-le-Beau, a França, en la redacció d'uns documents mantinguts en secret fins avui. Probablement se'n conserven còpies a l'arxiu de l'ex-president al monestir de Poblet.

El cas és que Josep Tarradellas reunia tots els números de la rifa a l'hora de plantejar-se la successió del president de la Generalitat a l'exili. Un càrrec ben poc envejable aleshores, perquè no comportava cap tipus de poder

material, ben pocs reconeixements internacionals, i només la responsabilitat de mantenir la continuïtat de les institucions catalanes fins qui sap quan. Algú tan tossut com Josep Tarradellas, que havia mantingut la seva vitalitat i ambició innates durant els anys d'exili, tenia moltes possibilitats d'acabar sent el president.

L'«home fort» de l'exili

El panorama polític català a l'exili, als anys cinquanta, era descoratjador. Tothom tenia prou feina mirant de tirar endavant la família, després d'haver patit dues guerres consecutives, l'espanyola i la mundial. La moral estava molt baixa, perquè el franquisme començava a donar senyals de consolidació: Franco signava acords amb el Vaticà, amb els Estats Units, Espanya ingressava a la Unesco... El president de la Generalitat, Josep Irla, successor de Lluís Companys després que aquest va ser afusellat, estava cansat i malalt.

Des del seu exili a França, Irla va fer diverses temptatives per organitzar institucionalment l'emigració catalana, però sense èxit. Finalment, el 1953 va demanar a Tarradellas que assumís les funcions executives de la presidència i que constituís una mena de govern simbòlic, el Consell de Catalunya.

Aquí va començar tot. Josep Tarradellas era aleshores l'*home fort* de la política catalana a l'exili, com a secretari general del partit majoritari, Esquerra Republicana. Però abans ja havia tingut un paper fonamental a l'exili: com a conseller de Finances, era el dipositari dels diners que ell mateix i Lluís Companys havien pogut treure de Catalunya.

Amb aquells diners van haver de fer-se equilibris: des d'ajudar els refugiats catalans que van fugir de França cap a Amèrica, i a les personalitats catalanes amb problemes econòmics, fins a garantir la continuïtat de la institució, la Generalitat. L'ús que va fer-se dels diners, però, també va ser motiu de polèmica. Probablement perquè els criteris de repartiment dels ajuts, en aquella situació difícil, devien ser subjectius, o senzillament desconeguts per la majoria. Tarradellas ha arribat a dir que estava disposat a aclarir-ho tot davant de l'actual Parlament de Catalunya si se li hagués demanat, cosa que òbviament, quaranta anys després, no ha passat.

El conseller primer

Tarradellas va refusar el primer oferiment d'Irla d'assumir les funcions

executives de la presidència, i aquest ho va proposar després a Carles Pi i Suñyer, que vivia a Veneçuela. Pi i Suñyer no va acceptar les responsabilitats del càrrec, i la primavera del 1954, Irla va fer un colp de cap i va signar dos decrets, l'un nomenant Tarradellas conseller primer de la Generalitat —amb plens poders— i l'altre creant el Consell de Catalunya, presidit pel conseller primer, i format pels diputats al Parlament i a les Corts republicanes, amb la missió d'eleger el nou president de la Generalitat quan ell dimitís. Cosa que va fer al cap de quinze dies.

Tarradellas, aquesta vegada sí, va posar-se en marxa. Va demanar a Joan Sauret, diputat d'Esquerra Republicana instal·lat a França, que assumís interinament la secretaria general del partit fins que enllestís l'encàrrec d'Irla. Després va començar una campanya d'explicació a l'exili sobre les decisions de Josep Irla.

Un problema amb què va trobar-se van ser les protestes dels diputats del Parlament de Catalunya, que no volien compartir el dret d'eleger el nou president amb els diputats catalans a les Corts espanyoles. Tarradellas va adoptar una solució salomònica: el Consell de Catalunya —tots junts— proposaria el candidat i convocaria l'elecció, i els diputats al Parlament votarien la proposta.

El malson de Serra i Moret

Però el problema real que Tarradellas va haver de superar va ser la pretensió del socialista Manuel Serra i Moret, l'altra *bèstia negra* de la política catalana a l'exili, amb qui va estar gairebé sempre enfrontat. Podria dir-se que Tarradellas i Serra i Moret no podien coexistir en la política catalana, que no hi havia lloc per tots dos, que l'un havia de guanyar i l'altre havia de perdre.

En acabar-se la guerra, Serra i Moret era vice-president segon del Parlament de Catalunya. L'afusellament de Companys va fer que Irla, aleshores president del Parlament, assumís la presidència de la Generalitat tal com preveïen les lleis. El vice-president primer del Parlament, Rovira i Virgili, va accedir llavors a la presidència de la Cambra a l'exili, però va morir el 1949. Automàticament, Serra i Moret havia d'assumir per via natural la presidència del Parlament, però tenia un inconvenient: no pertanyia a Esquerra Republicana. Els diputats del partit

Josep Tarradellas amb el president Pujol, en la celebració del desè aniversari de la tornada de l'exili.

majoritari no podien permetre-ho i van boicotejar-lo.

El mateix Tarradellas va tenir un paper decisiu en el boicot. Josep Folch, un diputat rabassaire d'Esquerra que residia a Mèxic, explica matusserament al seu dietari, al maig del 1950, que havia rebut una carta de Tarradellas on li comunicava el possible accés de Serra i Moret a la presidència del Parlament. Aquesta carta de Tarradellas era una circular adreçada a tots els diputats catalans.

A conseqüència d'aquesta missiva, els diputats residents a Mèxic van reunir-se a l'Orfeó Català d'aquella ciutat i van decidir oposar-se a Serra i Moret com a president del Parlament. «També es va tenir en compte —diu Josep Folch en el seu dietari, després d'explicar els motius del rebuig a Serra i Moret— que es podria donar el cas, donada l'avançada edat del president Irla, que per defunció d'aquest, passaria automàticament a ser president de Catalunya».

Això és el que temien realment i això és el que va passar. Malgrat les manobres d'Esquerra Republicana per evitar que Serra i Moret assumís la presidència del Parlament, aquest ja l'havia

assumit, encara que això no comportava res: la Cambra catalana no es reunia mai. Qui volia considerar-lo president del Parlament ho feia, i qui no volia, no. El que temien els homes d'Esquerra Republicana va arribar, de fet, quan Irla va tirar la tovallola i va dimitir com a president de Catalunya.

L'oferta a Pau Casals

Serra i Moret, des de Perpinyà, va fer aleshores una proclama, adreçada a tots els catalans de l'interior i de l'exili, en què deia que com a president del Parlament li tocava assumir la presidència de la Generalitat. Els arguments de Serra i Moret tenien alguns partidaris a França. Tarradellas va reaccionar ràpidament i va fer públic un comunicat en què negava el dret del polític socialista a la presidència, amb arguments legalistes, tan recargolats com els del mateix Serra i Moret.

Amb la polèmica encara en l'aire, Josep Tarradellas va viatjar des de París a Mèxic, on residia el grup més nombrós de diputats del Parlament. Des d'allà, allotjat a l'hotel Emporio de la capital mexicana, va preparar la constitució del Consell de Catalunya i la successió de Josep Irla. L'elecció de

Mèxic tenia diverses motivacions, a part de poder-hi reunir els diputats catalans. Mèxic era un dels pocs països que reconeixia encara la República, i per tant l'ambaixada espanyola feia el fet de territori espanyol. Tampoc pot descartar-se que, així, s'evitava la presència de Serra i Moret en el procés.

Tarradellas va oferir per telegrama, el 12 de juliol del 1954, la presidència de la Generalitat a Pau Casals. El músic universal, des de Prada, va respondre tres dies després demanant un temps per a pensar-s'ho. El dia 19, a l'edifici de l'ambaixada espanyola (avui abandonat però encara en peu), Tarradellas va presidir la constitució del Consell de Catalunya, que va tornar-se a reunir el dia 26 per conèixer la resposta definitiva de Pau Casals a l'ofertament que se li havia fet. Pau Casals havia refusat, i amb ell s'havia volatilitzat la possibilitat d'eleger un president de consens.

En aquella reunió, el diputat d'Esquerra Republicana a les Corts, Pere Ferrer, va proposar ja clarament la candidatura de Josep Tarradellas per a la presidència de la Generalitat, que va ser acceptada per unanimitat dels assistents.

Tarradellas, president

Fins aquí va arribar la missió de Josep Tarradellas a Mèxic. Constituint l'èfimer Consell de Catalunya i designat el candidat, ell mateix, ja podia tornar a París. Mentre ell volava cap a la capital francesa, els diputats catalans al Parlament van reunir-se novament a l'ambaixada espanyola a Mèxic, el 5 d'agost, per elegir el president de la Generalitat. Aquesta reunió ha estat considerada com l'única sessió del Parlament de Catalunya a l'exili.

A la presidència de l'acta hi havia una bandera catalana i, a la dreta, una de republicana. La votació, entre els presents i els vots per correu, va donar com a resultat 24 vots per a Tarradellas, un per a Pau Casals i un altre per a Serra i Moret. El vot per a Serra i Moret era de Joan Puig i Ferrer, curiosament d'Esquerra Republicana, que des de França va votar per correu. Puig i Ferrer no podia veure Tarradellas per causa de la polèmica sobre els diners de la Generalitat, en la qual va sortir molt mal parat, sense que Tarradellas —que coneixia tota la veritat— desféss els malentesos.

El cas és que Josep Tarradellas va assabentar-se que ja havia estat elegit president, tal com era de preveure, en arribar a l'aeroport d'Orly, a París, de tornada de Mèxic. L'esperava el seu pare, Salvador Tarradellas, que va donar-li la bona notícia. El dia 7 d'agost de 1954 es va fer la proclamació oficial del nou president, amb dos actes paral·lels a Mèxic i a París.

A Mèxic, els membres del Consell de Catalunya van celebrar-ho amb un *lunch* preparat per l'hoteler Dalmau Costa, cap de protocol del Parlament, propietari de diversos restaurants de luxe a la capital mexicana, com ara l'«Ambassadeurs», i marit de l'actriu Emma Alonso, actual co-propietària del conegut restaurant Llúria, de Barcelona, abans «El canari de la Garriga». A l'acte van assistir-hi també representants del president de la República i del president basc.

Dies després, Tarradellas va entrevistar-se a l'Hotel London de París amb Joan Sauret, que l'havia substituït provisionalment a la secretaria general d'Esquerra Republicana, per demanar-li que continués fent de secretari general. Sauret explica, en les seves memòries, que llavors Tarradellas tenia dubtes sobre nomenar o no un govern: «i... si al cap de tres mesos no m'hi entendre!» va dir-li. L'opció que va fer és prou coneguda. No va nomenar cap govern fins tot just fa deu anys. □

